

Miljö- och energidepartementet

Naturvårdsverket
106 48 Stockholm

Uppdrag att identifiera och föreslå åtgärder mot utsläpp av mikroplaster i havet från viktigare källor i Sverige

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Naturvårdsverket att identifiera viktigare källor i Sverige till utsläpp av mikropartiklar av plast i havet, verka för att reducera uppkomst och utsläpp av mikroplaster från dessa källor samt, vid behov, föreslå författningsändringar för att minska utsläppen.

Naturvårdsverket ska slutredovisa uppdraget till Regeringskansliet (Miljö- och energidepartementet) senast den 15 juni 2017.

Bakgrund

Plastföremål utgör den största delen av det marina avfallet och kan bestå av allt från mikroskopiska partiklar till större föremål såsom tunnor, fiskeredskap och kasserade fritidsbåtar. Plast är särskilt problematiskt då naturen inte kan bryta ned plasten, den bryts bara ner i mindre och mindre delar.

Marin nedskräpning är ett miljöproblem som leder till störningar i havets ekosystem. Nedskräpning utgör ett hot mot olika djurarter och orsakar lidande för många djur. Den marina nedskräpningen medför dessutom stora socio-ekonomiska konsekvenser, t.ex. i form av skador på fiskeredskap och fartyg och kostnader för städning av stränder och minskad turism. Ekosystemtjänsterna som människan är beroende av riskerar att undermineras och försvinna.

Förekomsten av mikropartiklar utgör en speciell utmaning i nedskräpningen. De består av många olika material från en mängd olika källor. Eftersom storleken liknar den hos fytoplankton, kommer marint levande djur som filtrerar vattnet på föda att få i sig partiklarna. Då plastmaterial befinner sig i vattenpelaren under lång tid är det troligt att koncentrationen av mikropartiklar av plast, mikroplaster, successivt ökar. Vidare

finns indikationer på att organismer som får i sig mikroplasterna utsätts för en förhöjd exponering för miljögifter genom att miljögifterna binder hårdare till plast än till naturliga partiklar.

Mikroplaster i haven beror inte enbart på att större plastpartiklar har brutits ned till mindre. Mikroplaster tillsätts i ökande utsträckning i kosmetiska produkter och i kemiska hushållsprodukter för att ge en skrubbande funktion. Vidare finns studier som visar att textilier av fleecematerial vid tvätt kan släppa ifrån sig ett betydande antal fibrer jämfört med andra material. Andra studier visar på problematiken av plastpartiklar från däck via dagvattensystemet. Avloppsreningsverken har inga särskilda reningsmetoder för att fånga upp plastpartiklar. Sannolikt passerar därför en stor andel av partiklarna igenom reningsverken.

Vid kommissionsmötet till konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten, Oskar, i Portugal i juni 2014, beslutade parterna att anta en regional åtgärdsplan för att förebygga och hantera den marina nedskräpningen. Bland åtgärderna ingår att utvärdera alla produkter och processer som inkluderar mikroplaster och, om lämpligt, minska deras inverkan på den marina miljön. Sverige har bl.a. tagit ett särskilt ansvar för att, tillsammans med industrin, undersöka och främja användande av bästa tillgängliga teknik för att förhindra att avloppsrelaterat skräp, inklusive mikroskräp, från avlopps- och dagvatten når den marina miljön. Motsvarande arbete med att ta fram en regional aktionsplan för marint skräp pågår inom konventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö, Helcom.

Marint skräp ingår som ett åtgärdsområde i genomförandet av EU:s havsmiljödirektiv (2008/56/EG) med syfte att nå god miljöstatus i Östersjön och Nordsjön till 2020. En åtgärdsplan ska antas senast december 2015.

Problematiken kring marint avfall och mikroplaster är aktuell även globalt. FN:s miljöbyrå, UNEA, antog i juni 2014 en resolution om marint avfall och mikroplaster och tryckte särskilt på vikten av att reducera källorna. FN:s miljöprogram, UNEP, kommer i enlighet med resolutionen att genomföra en global studie om marint avfall och mikroplaster som ska presenteras för UNEA i maj 2016.

Regeringen prioriterar bl.a. arbetet med en giftfri miljö och levande havsmiljö. Dagens miljöutmaningar är i stora delar gränsöverskridande och arbetet med att nå miljökvalitetsmålen förutsätter också att Sverige arbetar för en ambitiös miljöpolitik inom EU och internationellt samt fortsätter att bedriva samarbete med länder som är av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet.

Regeringen uppdrog i december 2014 åt Kemikalieinspektionen att vidareutveckla handlingsplanen för en giftfri vardag i syfte att intensivt arbeta för att uppnå miljö kvalitetsmålet en Giftfri miljö. I uppdraget ingår bland annat att undersöka och i lämpliga fall föreslå nationella begränsningar. Som exempel på områden som Kemikalieinspektionen ska titta på nämns mikroplaster.

Närmare om uppdraget

Regeringen uppdrar åt Naturvårdsverket att identifiera viktigare källor i Sverige till utsläpp av mikropartiklar av plast i havet och föreslå åtgärder för att minska utsläppen. Myndigheter med ansvar för skyddande av havs- och vattenmiljön samt med ansvar för reglering av produkter och verksamheter som kan leda till att mikroplaster sprids till miljön, ska bidra till ett systematiskt och samordnat genomförande av uppdraget.

Myndigheten ska följa och beakta utvecklingen och diskussioner som pågår inom EU och dess enskilda medlemsstater, Opar, Helcom och Nordiska ministerrådet samt inom det globala arbetet, t.ex. UNEA och UNEP. Uppdraget ska där så är lämpligt utföras i dialog med myndigheter i andra länder liksom regionala och globala organisationer. Den kunskap som genereras inom uppdraget bör göras lätt tillgänglig för berörda institutioner inom och utanför Sverige. Målsättningen är att Sverige blir ett föregångsland i att utveckla och genomföra åtgärder som minskar spridningen av mikroplaster till miljön.

Myndigheten ska identifiera och prioritera vilka källor i Sverige som primärt bör åtgärdas för att minska utsläppen. Källor som bör ingå i analysen är bl.a. förpackningsmaterial, kemiska produkter, plastfibrer och -textilier, byggmaterial, plast i jordbruket, däck och konstgräsplaner. Förslagen ska relatera till relevanta åtgärder i det kommande Åtgärdsprogrammet för havsmiljön som för närvarande tas fram av Havs- och vattenmyndigheten för att nå god miljöstatus i enlighet med Havsmiljödirektivet.

Myndigheten ska även som komplement till åtgärder vid källorna, föreslå åtgärder i spridningsvägarna via vilka utsläppen sker, t.ex. tvätt av textilier, insamling och behandling av plastavfall, nedskräpning, damm från plastproduktion, damm från byggarbetsplatser m.m. där plast slipas eller kapas, underhåll av fartyg och fritidsbåtar samt dagvattensystem. Myndigheten ska sammanställa befintlig kunskap av forskningsläget av bästa möjliga teknik i avloppsreningssystem och för det fall behov föreligger föreslå åtgärder. Eventuella möjligheter och vinster med att samtidigt kunna avskilja mikropartiklar av annat material än plast bör belysas.

De berörda myndigheterna ska i första hand verka för att reducera uppkomst och utsläpp av mikroplaster från prioriterade källor genom nationella verktyg för riskhantering, såsom ändring i föreskrifter eller

vägledning, skärpt tillsyn och/eller dialog med branscher om frivilliga åtaganden.

Om sådana verktyg inte är tillräckliga ska myndigheterna analysera och föreslå andra författningsändringar. Författningsförslag ska åtföljas av en konsekvensutredning som ska utformas i enlighet med 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. I konsekvensutredningen ska även ingå en analys av påverkan på handeln med andra länder.

Om nationella åtgärder inte bedöms lämpliga eller möjliga ska myndigheterna översiktligt analysera för- och nackdelar med olika styrmedel på europeisk eller internationell nivå.

Uppdraget ska utföras i dialog med kommuner och landsting, branschorganisationer inom näringslivet, avfallsorganisationer, miljöorganisationer och andra berörda aktörer.

Naturvårdsverket ska i dialog med Regeringskansliet (Miljö- och energidepartementet) komma överens om tidpunkter och former för delredovisningar, utifrån hålltider i olika institutioners processer. Myndigheten ska slutredovisa uppdraget till Regeringskansliet (Miljö- och energidepartementet) senast den 15 juni 2017.

På regeringens vägnar

Åsa Romson

Jerker Forssell

Kopia till

Socialdepartementet
Näringsdepartementet
Boverket
Havs- och vattenmyndigheten
Kemikalieinspektionen
Läkemedelsverket
Statens jordbruksverk
Trafikverket
Transportstyrelsen